

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НУБІП України
11.13 - КМР. 1787 "С" 2020.11.13. 003. ПЗ

ГАЙДАЙ ДІАНИ ВІТАЛІВНИ
2021 р.
НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет
УДК 331.5:631.11

ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Декан економічного факультету Завідувач кафедри економіки

_____ Діброва А.Д.
(підпис)

_____ Байдала В.В.
(підпис)

" _____ 2021р. " _____ 2021р.
МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему
«Формування прибутку підприємства та резерви його збільшення»
Спеціальність 051 - "Економіка"

Освітня програма Економіка підприємства

Орієнтація освітньої програми освітньо - професійна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Єрмаков О.Ю.

Керівник кваліфікаційної
магістерської роботи
к.е.н., доцент (науковий ступінь та
вчене звання)

Степасюк Л.М.
(ПІБ)

Виконала

_____ (підпис)

Гайдай Д.В.
(ПІБ студента)

Київ - 2021
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
Завідувач кафедри економіки ім. проф.
І.Н.Романенка
д.е.н., проф. Рогач С.М.

" ____ " _____ 2020р.

З А В Д А Н Н Я
до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студентки
Гайдай Діани Віталіївни
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність 051 - "Економіка"

Освітня програма Економіка підприємства

Орієнтація освітньої програми освітньо- професійна

Тема магістерської роботи: **«Формування прибутку підприємства та резерви його збільшення»**

Затверджена наказом ректора НУБіП України від "13" листопада 2020 р. №1787 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2021.11.12

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: звітність сільськогосподарських підприємств

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи:

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні основи формування і використання прибутку підприємства
2. Діагностика формування прибутку підприємства в сільськогосподарському підприємстві
3. Резерви зростання прибутку підприємства

Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки, схеми

Дата видачі завдання "13" листопада 2020 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Степасюк Л.М.

Завдання прийняла до виконання

Гайдай Д.В.

РЕФЕРАТ
Магістерська робота написана українською мовою, складається із

вступу, 3 розділів, висновків та пропозицій. Викладена на 60 сторінках

НУБІП України

машинописного тексту, ілюстрована 13 таблицями та 8 рисунками. Список використаної літератури складає 57 джерел.

Метою магістерської роботи є узагальнення теоретичних положень, аналітичне оцінювання формування і використання прибутку в підприємстві та виявлення резервів його зростання.

НУБІП України

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- визначити економічну сутність прибутку та його значення в сучасних умовах господарювання;

- розкрити принципи управління прибутком в підприємстві;

НУБІП України

- здійснити факторний аналіз прибутку підприємства;

- проаналізувати фінансовий стан підприємства;

- здійснити аналіз впливу факторів на рентабельність виробництва

продукції;

- обґрунтувати шляхи підвищення прибутку в підприємстві

НУБІП України

Предметом магістерської роботи є теоретичні та практичні аспекти формування і використання прибутку підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси та резерви збільшення прибутку в

ТОВ «Біотех ЛТД».

НУБІП України

Ключові слова: прибуток, рентабельність, ціна, факторний аналіз.

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

НУБІП України

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ І

ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА 5

1.1. Сутність та поняття прибутку, як економічної категорії 5

1.2. Механізм управління прибутком в підприємстві 10

1.3. Методичні основи визначення прибутку підприємства 17

РОЗДІЛ 2 ДІАНОСТИКА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ

ПІДПРИЄМСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

..... 22

2.1. Організаційно-економічна характеристика господарства 22

2.2. Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства .. 29

2.3. Вплив основних факторів на формування прибутку 32

РОЗДІЛ 3 РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА 36

3.1. Прогнозування перспектив розвитку бізнесу на основі багатфакторної моделі рентабельності 36

3.2. Підвищення дієвості управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання 40

3.3. Удосконалення використання прибутку підприємства 46

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ 48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 51

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

На сьогоднішній день в Україні можна спостерігати тенденцію спадання рівня доходів підприємств, в наслідок чого, відбувається зменшення прибутковості, інколи навіть це призводить збитковості. Причиною цього є відсутність оборотних коштів, податкові зобов'язання підприємств, а в результаті чого несприятливий клімат для потенційних інвестицій.

Головною економічною категорією, яка відображає позитивний фінансовий результат діяльності підприємства, показує ефективність виробництва, кількість та якість готової продукції, рівень продуктивності, є прибуток.

В період розвитку ринкової економіки власники підприємств зацікавленні не лише в отриманні прибутку, а також в його максимізації.

Для досягнення даної мети в перше чергу розглядають питання щодо ефективності управління прибутком, так як обсяг прибутку займає значну частку в діяльності підприємства. Від величини прибутку залежить планування фінансових ресурсів підприємства, підвищення ринкової вартості підприємства, виробнича потужність підприємства, розвиток держави внаслідок поповнення бюджету держави сплатою податків, зборів та обов'язкових платежів. Можна зробити висновок, що від ефективності управління прибутком залежить не тільки розвиток підприємства, а також держави в цілому.

Незважаючи на складність цієї категорії, єдиного методу визначення економічного визначення прибутку досі не існує. Основною причиною різних пояснень є різні погляди на походження та особливості формування прибутку.

Дослідженнями займалися класики політекономії, такі як Д. Мілль, Д. Рікардо, Н. Сеніор, С. Сімонді, А. Сміт, Ж.-Б. Сей, І. Фішер та ін.

Незважаючи на попередні значні наукові внески в галузі управління фінансовими результатами, проблеми, які нині формуються українськими компаніями, досі залишаються невирішеними, а також загальним суб'єктом

господарювання, який використовує сучасні розробки та існуючі поетапні практики для вдосконалення основного напрямку управління прибутком.

Метою магістерської роботи є узагальнення теоретичних положень, аналітичне оцінювання формування і використання прибутку в підприємстві та виявлення резервів його зростання.

Предметом магістерської роботи є теоретичні та практичні аспекти формування і використання прибутку підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси та резерви збільшення прибутку в ТОВ «Біотех ЛТД».

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- визначити економічну сутність прибутку та його значення в сучасних умовах господарювання;

- розкрити принципи управління прибутком в підприємстві;

- здійснити факторний аналіз прибутку підприємства;

- проаналізувати фінансовий стан підприємства;

- здійснити аналіз впливу факторів на рентабельність виробництва продукції;

- обґрунтувати шляхи підвищення прибутку в підприємстві

Джерелами інформації для написання магістерської роботи слугували теоретичні матеріали вітчизняних та зарубіжних вчених, законодавчі акти України, статистична інформація, фінансова звітність «Біотех ЛТД» Київської області, Бориспільського району та інші матеріали.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та поняття прибутку, як економічної категорії

В процесі діяльності, будь-яке підприємство має на меті отримати позитивний результат, тобто прибуток, як економічну категорію.

Прибуток, як економічна категорія відображає остаточну грошову оцінку виробничої та фінансової діяльності і є найважливішим показником фінансових результатів підприємств, їх фінансового стану. У загальному вигляді прибуток це різниця між доходом від певної діяльності та витратами на її здійснення. Розмір прибутку свідчить про необхідність заходів, спрямованих на зниження собівартості продукції, нарощення обсягу виробництва і реалізації, розширення асортименту вироблених товарів, змін у ціновій політиці. Прибуток являється визначальним критерієм щодо ефективності господарювання та головним джерелом фінансових ресурсів підприємства. В ринкових умовах підприємства змушені створювати структуру фінансових ресурсів, яка б підвищувала ефективність їх господарської діяльності, платоспроможність, фінансову стабільність, мінімізувала потенційні фінансові ризики. Тому на сьогоднішній день ведення бізнесу при створенні фінансових ресурсів компаній збільшує величину прибутку, амортизаційних нарахувань та позикових коштів [30, с. 142].

Прибуток є основним джерелом розвитку бізнесу. Важливе значення економічного поняття прибутку підтверджується тим, що він характеризує основну діяльність компанії. Одними з головних показників, які відображають фінансовий стан підприємства є прибутковість і дохідність. Високі результати цих показників є метою підприємницької діяльності. Все це потребує ясності щодо сутності категорії «прибуток», яка є досить складною в сучасній економіці.

Незважаючи на важливість цієї категорії, досі не існує єдиного підходу до

визначення економічної сутності прибутку. Основною причиною різного тлумачення є різні погляди на походження прибутку та особливості формування. Це питання актуальне і донині і потребує глибокого дослідження.

Прибуток є основним показником, що відображає фінансові результати підприємства, його операційні цілі. Прибуток це основне джерело фінансування для розвитку компанії. Одне з головних економічних та фінансових питань є визначення фінансового результату підприємства.

Прибуток є основним рушієм економічних процесів і головною метою компанії. Це не лише джерело забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємства, а й джерело коштів державного бюджету. Ф. Найт американський економіст зазначає, що жоден економічний термін чи поняття не вживається так часто, як «прибуток», це також стосується і категорії «дохід».

Меркантилісти перші в історії економічної думки хто спробував дати визначення поняттю прибуток, найбільш влучними були Томас Ман та Жан Батіст Кольбер. Меркантилісти бачили джерело багатства у зовнішній торгівлі, а головне джерело прибутку — в обігу. Меркантилісти тлумачили прибуток, як різницю між ціною продажу та купівлею товару.

Часто поняття «прибуток» прирівнюють до поняття «дохід». Але, на наш погляд, поняття «дохід» являється більш широким поняттям ніж «прибуток». Дохід часто використовується на побутовому, економічному та загальному рівні. Можна сказати, про національний дохід країни, доходи громадян, дохід підприємств. Дохід — це сума грошових надходжень, отриманих підприємством від реалізованої продукції, виконаної роботи чи надання послуг. Загальний дохід підприємства — це дохід, отриманий підприємством від реалізації певної кількості продукції. Валовий дохід підприємства — це виручка, отримана підприємством від реалізації продукції (завершених проектів або надання послуг), інших матеріальних цінностей та майна (у тому числі основних засобів), за мінусом постійних витрат підприємства. Прибуток являється частиною доходу, що залишився після відшкодування всіх витрат на виробництво та комерційну діяльність підприємства. Він показує наскільки

надходження перевищують витрати, це і є основною метою фірми.

Так як прибуток вважається однією з найбільш невизначеною економічною категорією, це обумовлено різноманітністю інтересів, які він в себе включає. Проаналізувавши існуючі підходи вчених до визначення сутності поняття прибуток в економічній літературі, бачимо, що на сьогоднішній день в науковій літературі немає єдиної точки зору про визначення даної економічної категорії. Основні визначення, що пояснюють сутність прибутку згруповані та представлені у таблиці 1.1

Таблиця 1.1

Підходи до визначення категорії «прибуток»

№	Джерело	Визначення
1	Буряковський В.В. [7]	Прибуток - це грошовий вираз основної частини грошових збережень, створених підприємством будь-якої форми власності.
2	Мочерний С.В. [13]	Прибуток - це перетворена, похідна форма додаткової вартості, яка з кількісного аспекту є різницею між ціною продажу і витратами капіталу на її виробництво.
3	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко П.С. [18]	Прибуток: 1) сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; 2) перевищення сукупних доходів над сукупними витратами.
4	Філімоненков О.С. [71]	Прибуток - це частина вартості додаткового продукту, додатковий продукт, виражений у грошах частина чистого доходу, одна з його форм.
5	Біла О.Г. [5]	Прибуток - позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і зрештою свідчить про рівень і якість виробленої продукції, рівень собівартості.
6	Емельянов А.М., Воронов В.В., Купчин В.И. [76]	Нерозподілений прибуток складається із тієї частини прибутку компанії, який зберігається, а не витрачається на виплати у вигляді дивідендів.
7	НИ(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [46]	Прибуток - це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Отже, у класичному розумінні прибуток - різниця між ціною товару та

витратами на його виготовлення тобто його собівартістю. Таке розуміння прибутку втілено у всьому законодавстві України, крім законодавства про податок на прибуток. Навпаки, згідно законодавству про оподаткування

прибутку підприємств, прибуток це сума валового доходу, тобто дохід від усіх видів діяльності, певним чином скоригований для цілей оподаткування, мінус загальні витрати підприємства та вартість амортизації основних засобів [12].

На нашу думку, таке визначення не повною мірою характеризує якість управління підприємством, а також не відображає сутності прибутку. Крім того, визначення категорії «прибуток» включено до П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», де прибуток - це сума, на яку виручка перевищує відповідні витрати [36]. Визначення сутності прибутку досить стисле, але воно не повністю охоплює значення цього терміна.

Тому методика визначення економічного змісту прибутку досить розпливчата, а в економістів немає єдиного розуміння природи прибутку. Вивчення різних поглядів вітчизняних та зарубіжних економістів на походження та сутність прибутку дозволяє уточнити його визначення.

Пропонуємо розуміти прибуток як комплексну форму доходу, що створюється господарською діяльністю підприємства, за вирахуванням усіх витрат і платежів, понесених і сплачених підприємством при створенні та реалізації продукції (товарів, техніки, послуг).

Отже, з точки зору сутності прибутку, відповідно до сучасної економічної парадигми, необхідно підкреслити такі характеристики:

а) прибуток — це форма доходу підприємців від здійснення конкретної діяльності. Зовнішня являється найбільш простою формою вираження прибутку недостатньо для відображення всіх її характеристик, оскільки в деяких випадках активна діяльність будь-якого підрозділу може бути і не пов'язана з отриманням прибутку (наприклад благодійна діяльність, політична і т. д.);

б) прибуток - це форма доходу, яку підприємці вкладають з метою досягнення певного успіху в бізнесі [21];

в) підприємець, що здійснив вкладення в будь яку сферу, не отримує гарантії, що кінцевий результат буде прибуток. Це результат лише кваліфікованого та успішного ведення бізнесу. Однак у процесі ведення

бізнесу підприємці можуть не лише не отримати очікуваного прибутку через свої невдалі дії чи зовнішні причини, а й повністю або частково втратити вкладений капітал. Тому в певному сенсі прибуток є платою за ризик ведення бізнесу;

г) прибуток відображає не всі доходи, отримані у процесі підприємницької діяльності, а лише ту частину, яка «очищена» від витрат, здійснених при веденні цієї діяльності. Інакше можна сказати що, у кількісному вимірі прибуток — це показник, який представляє різницю між загальним доходом і загальними витратами під час операційного процесу.

Виходячи з характеристик прибутку, важливо, що він:

а) є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази та продукції, забезпечення всіх видів інвестицій; б) об'єкт і джерело податку [8].

Як провідна категорія ринкових відносин, ми дійшли висновку, що прибуток виконує такі важливі функції: а) служить орієнтиром, що дозволяє оцінити економічні показники підприємства, б) є джерелом винагороди засновників (власників) підприємства. Коефіцієнт прибутку визначає частку доходу засновників (власників) товариства та очікуваний розмір дивідендів (для акціонерних товариств); в) в умовах ринкових відносин прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та покращення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх видів інвестицій;

Виходячи із зазначених характеристик прибутку, значення його полягає в тому, що він є: а) основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази та продукції, забезпечення всіх форм інвестування; б) об'єктом оподаткування та джерелом сплати податків [8].

Як провідна категорія ринкових відносин, ми дійшли висновків, що

прибуток виконує такі важливі функції: а) слугує мірилом, що дає змогу оцінити результати господарської діяльності підприємства; б) є джерелом нагороди засновникам (власникам) підприємства. За показником прибутку визначається частка доходів засновників (власників) підприємства та розміри очікуваних дивідендів (для акціонерних товариств); в) в умовах ринкових відносин прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та вдосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування.

Проаналізувавши різні методи визначення категорії «прибуток», можна сказати, що існуючі методи є взаємодоповнювальними. Пояснення категорії доходу не є чітким і потребує чіткого визначення. На нашу думку, прибуток — це дохід інвестиційного капіталу, який є поверненням підприємця ризику та мотивацією його діяльності, і зберігається як різниця між загальним доходом і загальним доходом. Побудова правильної класифікації прибутку має ґрунтуватися на реальних потребах дисципліни, розподілі понять та логічних вимогах до повноти.

1.2. Механізм управління прибутком в підприємстві

Управління прибутком підприємства повинно базуватися на певному механізмі, який є невід'ємною частиною системи управління. Система управління прибутком повинна органічно інтегруватися із загальною системою управління підприємством, оскільки управлінське рішення підприємства в будь-якій сфері діяльності буде впливати на рівень прибутку, а рівень прибутку є головним джерелом для фінансування розвитку підприємства і збільшення доходів [3, с. 69].

Механізм управління прибутком підприємства складається з елементів, які регулюють процес формування та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з його формуванням, розподілом та використанням.

Визначено чотири складові механізму управління прибутком

підприємства, як показано на рисунку 1.1.

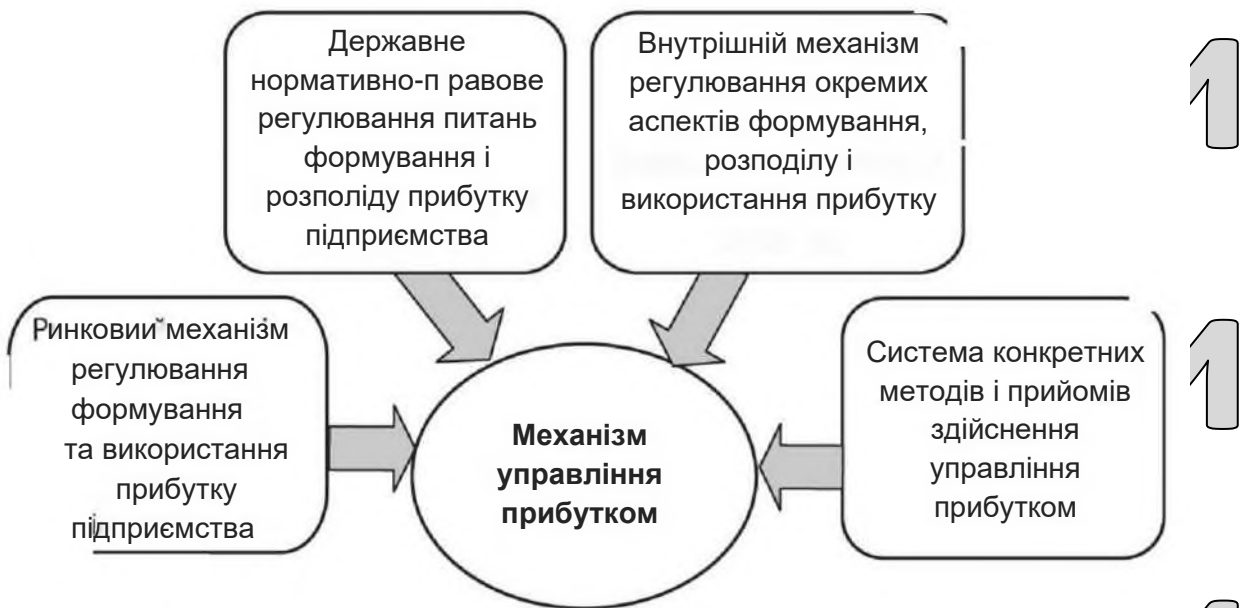


Рис. 1.1. Елементи механізму управління прибутком підприємства [6, с. 36]

На думку Н. Г. Пігула, механізм управління є найактивнішою частиною системи управління, яка забезпечує вплив на фактори стану, які залежать від результатів діяльності керованого об'єкта [53, с. 127].

Механізм управління прибутком слід розглядати з точки зору основних структурних елементів системи управління прибутком, оскільки він визначає, яким чином буде реалізовуватися регуляторний вплив наглядового органу [26, с. 108].

Механізм управління прибутком підприємства передбачає певну послідовність дій для забезпечення реалізації основних цілей і завдань управління.

Основною метою управління прибутком є пошук його найбільш ефективного джерела формування, розподілу та напряму використання для забезпечення сталого розвитку та максимізації діяльності підприємства. Для досягнення мети управління прибутком підприємству необхідно виконати наступні завдання:

1. Планування рівня рентабельності, необхідного для господарських

операцій, інвестиційної та фінансової діяльності.

2. Визначення запасу прибутку підприємства.

3. Виявлення допустимого рівня ризику, пов'язаного з підприємницькою діяльністю та фінансово-інвестиційною діяльністю.

4. Забезпечення ефективного контролю за розподілом та використанням прибутку підприємства.

Основні принципи управління прибутком включають:

- інтеграцію із загальною системою управління корпоративним персоналом, управління інвестиціями, фінансовим менеджментом та іншими видами менеджменту);

- складність прийняття управлінських рішень (управління прибутком слід розглядати як комплексну систему дій забезпечити розробку взаємопов'язаних управлінських рішень, кожне з яких сприяє ефективності формування та використання прибутку підприємства);

- висока життєздатність менеджменту (система управління прибутком повинна мати характеристики високої життєвості, враховуючи фактори зовнішнього середовища, ресурсний потенціал, форму управління виробничою організацією, фінансовий стан та інші зміни корпоративних параметрів);

- різноманітні методи прийняття індивідуальних управлінських рішень (реалізація цього вимога передбачає, що При підготовці кожного управлінського рішення у сфері формування, розподілу та використання прибутку слід враховувати альтернативи, вибір яких повинен базуватися на критеріях визначення політики управління прибутком);

- орієнтація на стратегічні цілі корпоративного розвитку (незалежно від поточного періоду. Наскільки вигідні ці управлінські рішення, якщо вони суперечать місії (головній цілі бізнесу), їх необхідно змінити).

Ключовим аспектом управління прибутком є його формування, поділ і використання, що передбачає створення методів компанії, організації та аналізу інформації. Методичне забезпечення включає різні методи аналізу,

планування та контролю прибутку. Організація - загальна структура управління підприємством, існуюча структура поділу праці, служб і відділів і взаємозв'язок між ними. Організаційне забезпечення створює необхідні умови для прийняття та прийняття ефективних управлінських рішень з конкретних питань, таких як формування, розподіл та використання прибутку. Інформаційно-аналітична підтримка передбачає використання ряду необхідних даних для моніторингу управління прибутком компанії з урахуванням внутрішніх і зовнішніх фактів. Основою інформаційного забезпечення аналізу прибутку підприємства є дані управлінського обліку.

Створення інформаційно-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства вимагає виконання таких завдань:

- формування системи індексів, яка кількісно відображає процес управління прибутком підприємства;

- відокремлення фактів про вплив зовнішнього та внутрішнього середовищ на розмір прибутку підприємства;

- розрахунок планових показників прибутку та рентабельності корпоративної діяльності та розподіляти їх за видами діяльності та підприємства в цілому; збирати та обробляти дані бухгалтерського, операційного, статистичного та управлінського обліку;

- забезпечення високої якості отриманої інформації;

- використання сучасного методу та технічного забезпечення для складання обробленої інформації;

- фактичний аналіз суми та складу прибутку підприємства;

- визначення результатів порівняння прибутку та рентабельності корпоративної діяльності на основі отриманої інформації.

Формування прибутку підприємства пов'язане з розвитком операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Операційний прибуток утворюється в результаті операцій, пов'язаних з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), які є основною метою діяльності підприємства і забезпечують більшу частину його доходів. На величину прибутку підприємства впливають також результати фінансової та

інвестиційної діяльності. Фінансова діяльність включає діяльність, що спричиняє зміни в масштабах та складі власного та позикового капіталу підприємства, інвестиційну діяльність, пов'язану з купівлею-продажем необоротних активів, та фінансові інвестиції, які не є еквівалентами грошових коштів.

В сучасних умовах ведення бізнесу управління розподілом та використанням прибутку підприємства є дуже важливим, оскільки ефективність цього процесу залежить від ефективності господарської діяльності та її фінансової незалежності, що, безумовно, вплине на вартість капіталу та ринкову вартість підприємства. Основними завданнями розподілу та використання прибутку підприємства є:

1. Гарантування сплати податкових зобов'язань підприємств.

2. Забезпечити оптимальний розподіл і використання чистого прибутку підприємства.

3. Забезпечити рівень доходу, необхідний для виплати власникам бізнесу інвестиційного капіталу.

4. Відповідно до стратегії розвитку підприємства забезпечити формування достатніх фінансових ресурсів за рахунок прибутку.

У процесі розподілу прибутку важливо встановити та підтримувати оптимальне співвідношення між величиною частини прибутку, що використовується для оподаткування та прибутку, та чистого прибутку підприємства, тому можна виділити два етапи розподілу прибутку:

1. Розподіл прибутку до оподаткування, тобто прибуток від звичайної (операційної, фінансової та інвестиційної) діяльності. На першому етапі основним органом розподілу прибутку є підприємство і країна. Сплачуючи податок на прибуток, частина отриманого підприємством прибутку спрямовується на формування фінансових ресурсів держави.

2. Розподіл і використання чистого прибутку підприємства. Після сплати податків та інших обов'язкових платежів решта фінансових результатів звітного періоду є чистими прибутками (збитками), а порядок їх формування відображається у фінансовій звітності підприємства форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)». Чистий прибуток є джерелом фінансування розвитку підприємства, задоволення його інвестиційних потреб,

створення резервного фонду, виплати власникам прав підприємства, премій та соціальної підтримки працівників.

Чистий прибуток компанії має два напрямки.

1. Розподіл, наприклад, на виплату дивідендів, доходів засновників компанії, додаткових акцій, створення та збільшення дозволів, резервного капіталу або інших спеціальних фондів компанії, призначених для оплати витрат, пов'язаних з діяльністю компанії. Відповідно до ст. 75 Господарського кодексу України передбачено, що підприємства за рахунок прибутку можуть створювати спеціальні (цільові) фонди: фонди розвитку виробництва, фонди споживання (заробітної плати), резервні фонди та інші фонди, визначені статутом товариства [11].

2. Залишається в компанії як джерело коштів у вигляді нерозподіленого прибутку, що зберігається підприємством, зазвичай використовується для реінвестування в його діяльність. Нерозподілений прибуток формується як залишок чистого прибутку після нарахованих дивідендів, внесків у резервний фонд та інших коштів, зазначених у статуті товариства. У складі власного капіталу товариства нерозподілений прибуток відображається у пасивах у формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і може використовуватися в наступних періодах для виплати дивідендів, оголошених у попередньому році, та на інші цілі, визначені статутом компанії. Крім того, компанії можуть використовувати нерозподілений прибуток для компенсації збитків у разі недостатніх резервів.

Порядок розподілу та використання чистого прибутку самостійно формується підприємством, обумовлюється статутом підприємства та залежить від організаційно-правової форми підприємства. Так, відповідно до ст. 19 Закону України «Про акціонерні товариства» визначено, що такі товариства повинні щороку відраховувати з резервного капіталу чистого прибутку або нерозподіленого прибутку не менше 15% статутного капіталу товариства [19].

Слід зазначити, що річний внесок у капітал повинен бути не менше 5% чистого прибутку товариства за рік. Резервні кошти зазвичай використовуються для виплати дивідендів на привілейовані акції та для покриття збитків компанії.

Відповідно до чинного законодавства чистий прибуток підприємства може

також розподілятися і використовуватися на виплату загальнодержавних дивідендів такими суб'єктами господарювання:

- державні одноосібні підприємства, у тому числі державні підприємства та їх об'єднання та дочірні підприємства;

- акціонерні товариства, холдингові компанії та інші суб'єкти господарювання, юридичний капітал яких включає державні акції, їх дочірні підприємства;

- понад 50% акцій (часток, паїв) належать (з урахуванням статутного капіталу) інших акціонерних товариств, а їх контроль права належать державі [4, с. 109].

Для контролю процесу управління прибутком підприємства рекомендується створити центр відповідальності — внутрішні структурні служби та підрозділи підприємства для забезпечення розробки та прийняття управлінських рішень щодо окремих аспектів формування, розподілу та використання прибутку, а також несе відповідальність за результати цих рішень [6].

Створення центрів відповідальності сприятиме більш ефективному організаційному забезпеченню управління прибутками підприємства, адже для кожного такого центру встановлюються цілі, створюються плани, фіксуються результати, оцінюються дії працівників та встановлюється персональна відповідальність за прийняття управлінських рішень. Управління корпоративним прибутком на основі центру відповідальності передбачає реалізацію наступних етапів [6]:

- вивчення функцій кожного відділу з точки зору впливу кожного відділу на окремі аспекти формування, розподілу та використання прибутку;

- визначення основних видів центрів відповідальності в розрізі структурних підрозділів підприємства;

- створення системи прав, обов'язків та ступеню відповідальності керівників таких центрів;

- розробка та доведення до центрів відповідальності планових (нормативних) завдань у вигляді поточних або капітальних бюджетів;

- забезпечення контролю за виконанням завдань центрами відповідальності

шляхом отримання відповідної інформації, її аналізу та визначення причин відхилень від запланованих значень показників.

За сферою впливу відповідального за структурний підрозділ центр відповідальності поділяється на три види [10]:

1. Центр витрат — це підрозділ, відповідальна особа якого контролює витрати центру, але не контролює доходи та інвестиції.

2. Центр прибутку — це підрозділ, відповідальна особа якого контролює витрати та доходи центру, але не контролює інвестиції у власні активи.

3. Інвестиційний центр є структурним підрозділом, і його керівник одночасно контролює витрати, доходи та інвестиції.

Отже, створення центру відповідальності дасть можливість підприємству вчасно планувати та контролювати розмір прибутку для досягнення найкращих масштабів та забезпечення ефективності діяльності підприємства та його структурних підрозділів.

1.3 Методичні основи визначення прибутку підприємства

Рентабельність підприємства є найважливішим показником, що відображає фінансовий стан підприємства, має здатність отримувати позитивні фінансові результати від господарської діяльності, у тому числі перевищувати доходи та витрати, і достатні для забезпечення ефективною та плідною подальшою діяльністю [1].

Запорукою високого рівня розвитку підприємства є забезпечення загальної ефективності роботи підприємства. Тому необхідно чітко розуміти, що ефективність в економіці завжди оцінюється шляхом порівняння ефектів (результатів) і витрат. Задовільний рівень ефективності вимагає, з одного боку, щоб кінцеві результати перевищували витрати на їх досягнення, а з іншого — порівнювати отримані результати з аналогічними об'єктами.

Тому, хоча абсолютна сума прибутку, отриманого підприємством, є дуже важливим показником діяльності, вона не може відображати рівень ефективності, оскільки абсолютна сума прибутку є лише одноразовим економічним ефектом, а

міра цієї ефективності це рентабельність [2].

У системі ринкового механізму управління прибутковістю займає одне з центральних місць. Як елемент цього механізму ця економічна категорія характеризується своєю комплексною природою та різноманітністю функцій. У більшості випадків основним показником вважають рівень рентабельності з нормою прибутку як основним фактором [3].

У виразі прибутку не враховується абсолютний ефект від використаних ресурсів, а рентабельність є одним із основних відносних показників ефективності виробництва, що характеризує норму оборотності активів і рівень використання капіталу у процесі виробництва. Він безпосередньо пов'язаний з рентабельністю, показує ефективність роботи різних підприємств та характеризує інтенсивність роботи підприємства. Це відносний показник з порівняльними властивостями. Для повного аналізу рентабельності підприємства доцільно провести факторний аналіз чистого прибутку, а за допомогою найбільшого та найменшого методів з'ясувати фактори, які позитивно та негативно впливають на формування показників ефективності.

Чотирифакторна модель мультиплікації є найбільш повним аналізом прибутку підприємства. Для побудови даної моделі були використані такі показники:

- корпоративний капітал;
- оборотність активів;
- мультиплікатор власного капіталу;
- чиста прибутковість.

Модель залежності чистого доходу від зазначених вище факторів виглядає наступним чином (1.1) [4]:

$$\text{ЧП} = \text{ВК} * \text{Коба} * \text{Мк} * \text{Рчиста}, \quad (1.1)$$

де ЧП - чистий прибуток, ВК - середньорічні залишки власного капіталу, Коба- коефіцієнт оборотності активів, Мк - мультиплікатор власного капіталу, Рчиста - чиста рентабельність. Управління результативністю – це складний багатоступеневий і багатоаспектний процес, який передбачає цілеспрямовану діяльність управління підприємством, зосереджену на досягненні цілей,

визначених показниками результативності та ефективності. Тому метод оцінки процесу ефективності управління промисловим підприємством тісно пов'язаний із методом, нормативом та індексом оцінки ефективності та ефекту управлінської діяльності підприємства та виробничої діяльності.

Загалом, узагальнивши різні наукові погляди на розуміння понять «управління результативністю», «ефективність управління» та «результат управління», ми дійшли висновку, що ці поняття є систематичними та взаємопов'язаними [19], серед них управління результативністю є розглядається як процес для вираження якості управління, а «ефективність управління» та «результат управління» є кінцевими продуктами (результатами) такого процесу, які вимірюються різними показниками. Тому видається логічним, що така залежність визначає системні методичні підходи до оцінювання і самого процесу - управління результативністю, і показники його результату - ефективність та результативність управління, які будуть виглядати так (рис.1.2).



Рис. 1.2 Структурно-логічна схема оцінювання процесу управління ефективністю діяльності промислового підприємства

Тому відповідно до основних етапів циклу управління необхідно комплексно розглянути основні елементи та функції управління для отримання конкретних результатів та підвищення ефективності для формування методологічної методики оцінки управлінської діяльності у сфері управління ефективністю.

Тому для аналізу продуктивності праці та підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів використовуються показники оцінки

ефективності використання трудових ресурсів, характеристика показників матеріаломісткості, а також показники капіталовіддачі та капіталомісткості. При оцінці ефективності управління слід комплексно використовувати всю систему широких і приватних показників. Завдяки ефективності управлінських рішень, що стосуються управлінської тематики, ефективність управлінської діяльності може бути виражена як збільшення кількісних (збільшення фінансово-економічного впливу) та якісних (підвищення соціальних стандартів і впливу) показників. Якщо перший розраховується за традиційними методами економічного та фінансового аналізу, то другий включає системний аналіз, аналіз ABC, PEST та SWOT з використанням методів моделювання.

Проте з початку 20 століття теорія продуктивності з'явилася в науковому середовищі, а найбільшого розвитку вона отримала в 1980-1990-х роках.

Перші моделі оцінки ефективності діяльності підприємств та сучасні моделі управління промисловими підприємствами були встановлені за допомогою фінансових показників. Але якби фінансові показники відігравали вирішальну роль у 1920-х роках, то при оцінці ефективності управлінської діяльності додавалося б багато різноманітних нефінансових показників, які відображають не лише маркетингові методи, а й якість людських ресурсів.

Р. Фрімен у 1985 р. сформулював один із перших методів систематичного використання фінансових і нефінансових показників для оцінки ефективності управління, як Accountably Scorecard (ASC). У цій системі взаємопов'язані інтереси різних зацікавлених сторін, таких як керівники, працівники, постачальники, споживачі тощо. У 1993 р. вчені Е. Мосенг і П. Бредап визначили ефективність, виходячи з таких понять: економічність, ефективність, гнучкість і пнучкість, формуючи певну оціночну тривимірну модель як загальне поняття всеосяжного і глибокого якісного явища, що є кінцевий показник підприємства [14].

Сучасне тлумачення ефективності управління включено в міжнародний стандарт ISO 9000:2008, який визначає «результативність» як ступінь виконання запланованих заходів і реалізації запланованих результатів, а «ефективність» - результати, досягнуті співвідношенням з витраченими ресурсами [20]. Тому

можна сказати, що результативність є більш широким поняттям, як сукупний показник, а ефективність є лише одним із критеріїв ефективності. [14].

РОЗДІЛ 2

ДІАНОСТИКА ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

(на прикладі ТОВ «Біотех ЛТД» Київської області, Бориспільського району, с. Городище)

2.1. Організаційно-економічна характеристика господарства

ТОВ «Біотех ЛТД» функціонує на аграрному ринку України вже 19 років. Підприємство забезпечує екологічно чисту та якісну продукцію в Київ та інші регіони. Картопля, що реалізується завжди відповідає всім стандартам харчової промисловості, а насіннева - європейським вимогам, що принесе сільськогосподарським угіддям високі врожаї. Сорти картоплі, які надає підприємство, вирощені з використанням передової агротехнології. Це забезпечує високу якість, корисність і поживність усіх сортів картоплі.

Наукова база та багаторічний досвід дозволили компанії ТОВ «Біотех ЛТД» співпрацювати з велетнями харчової промисловості вже більше 10 років. Завдяки впровадженню сучасних технологій, досвідченим менеджерам та наполегливій роботі вони виконують свої зобов'язання перед партнерами та мають конкурентоспроможні ціни.

ТОВ «Біотех ЛТД» працює в галузі рослинництва з 1995 року. Підприємство спеціалізується на вирощуванні основних сільськогосподарських культур у лісових та степових регіонах України. За останні 15 років основою продуктової «комбінації» є їстівна картопля, озима пшениця, кукурудза, гречка та соняшник. З 2000 року компанія входить до переліку професійних виробників насіння картоплі. Площа, відведена для високоякісного насіння та розмноження, становить 180-200 га щороку. Не зважаючи на жорстку конкуренцію серед виробників картоплі, вже понад десять років Біотех ЛТД є базовим насінневим господарством для ТОВ «Крафт Фудз Україна», а потім ТОВ

«Чіпс Люкс».

На даний момент плідною є співпраця з ТОВ «HZPC-Україна» у сфері виробництва сучасних столових сортів картоплі. З 2017 року підприємство розпочало співпрацю з ТОВ «Норіка Україна» для спільного просування сортів, придатних для промислової переробки, особливо чіпсів. Система насінництва картоплі забезпечує лише елітне вирощування на захищених від вірусів територіях (Чернігівська область, Сосницький район), що забезпечує підґрунтя для інтенсивного хімічного захисту насіннєвих плантацій картоплі та мінімізує віруси комах від хворих до здорових рослин. З метою покращення якості насіння картоплі ділянки розміщено на полях, де можливий штучний полив. З кожним роком збільшуються інвестиції в цей технологічний компонент.

Наукові дослідження на території підприємства проводять досвідчені вчені, аспіранти, магістри та представники багатьох всесвітньо відомих та українських компаній. На основі отриманих наукових результатів цих експериментів було захищено 2 докторські, 17 кандидатських та понад 100 захистів магістерських робіт. Підприємство плідно співпрацює з Національним університетом біоресурсів і природокористування України, Syngenta, Bayer, Euro^s, Eurochem та іншими компаніями в цьому напрямку.

Склад та структуру земельних угідь зображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Склад і структура сільськогосподарських угідь господарства

Види угідь	2018		2019		2020		2020 р. в % до 2018 р.
	га	% до площі С.- г. угідь	га	% до площі С.- г. угідь	га	% до площі С.- г. угідь	
Площа с.г. угідь, га	2223	100	2205	100	2105	100	94,7
у т.ч. рілля	2223	100,0	2205	100,0	2105	100,0	94,7

З таблиці бачимо, що площа сільськогосподарських угідь, у тому числі рілля щороку зменшується, це пов'язано з різними факторами, так у 2020 році площа зменшилась на 5,3% у порівнянні з 2018р.

Важливо знати наскільки ефективно використовуються земельні ресурси, дана інформація зображена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2
Забезпеченість, інтенсивність та ефективність використання земельних ресурсів

Показник	2018	2019	2020	2020 р. в % до 2018 р.
Припадає на 1 середньорічного працівника с.г. угідь (ріллі), га	30,3	27,9	26,9	88,6
Виробництво на 1 га с.г. угідь, тис. грн:				
валової продукції	19,2	3,5	18,1	94,6
товарної продукції	27,7	31,7	114,3	412,4
валового прибутку	6,2	6,7	108,0	у ¹⁷ р
чистого прибутку	3,3	3,5	6,1	184,2
Виробництво на 1 га ріллі, ц				
зернових	13,4	16,2	17,5	130,6
олійних	8,1	7,7	9,1	112,3
картоплі	42,0	34,2	50,5	120,4

Результати аналізу показують, що як і в попередній таблиці ми бачимо зменшення площі, у даному випадку на 1 середньорічного працівника. У 2020 р. цей показник зменшився на 11,4%. Усі інші показники мають тенденцію до збільшення, що має більш вагомe значення.

На рис 2.1 бачимо структуру виробництва основних культур на 1 га ріллі.



Рис 2.1 Виробництво на 1 га ріллі, ц

Важливе значення на підприємстві мають трудові ресурси, аналіз трудових ресурсів та ефективність їх використання подані в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3
Людські ресурси господарства та їх використання

Показник	2018р.	2019р.	2020р.	2020р. до 2018р., %
Кількість працівників, осіб	70	75	78	111,8
Вартість валової продукції, тис. грн	42597	41104	47807	112,2
Продуктивність праці, тис. грн	611	549	613	100,3
Валовий: прибуток, тис. грн	13879	14872	21468	154,7
Отримано прибутку (збитку) на 1 працівника, тис. грн.	199	199	275	138,3
Витрати на оплату праці, тис. грн	7126	8292	9619	135,0
Середньомісячна заробітня плата, всього, грн	8521	9224	10284	120,7

З таблиці бачимо, що кількість працівників на підприємстві зростає, у 2020 році працювало 78 осіб, це на 11,8% або 8 осіб більше ніж у 2018 році. При зростанні середньомісячної заробітньої плати, бачимо збільшення продуктивності, графічно це зображено на рис 2.2.

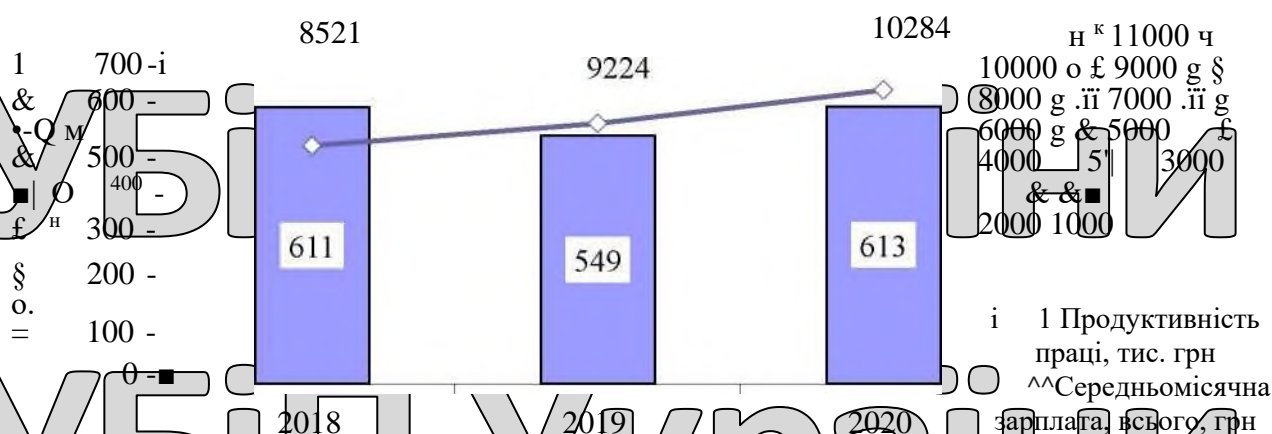


Рис 2.2 Взаємозв'язок між продуктивністю та заробітною платою

Для визначення спеціалізації підприємства розглянемо структуру грошових надходжень яка зображена в таблиці 2.4.

Динаміка і структура грошових надходжень від реалізації продукції

Культура	2018р.		2019р.		2020р.	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Продукція рослинництва	60 881	100,0	67 487	100,0	75 583	100,0
у тому числі:						
Зернові культури	11 226	18,4	20 592	30,4	10 690	14,1
у т.ч. пшениця озима	2 916	4,8	7 711	11,4	9 264	12,3
кукурудза на зерно	5 196	8,5	12 025	17,8	850	1,1
ячмінь					302	0,4
жито					53	0,1
просо					220	0,3
гречка	775	1,3	453	0,7	0	0,0
культури зернобобові	2 340	3,8	403	0,6		
Олійні культури	9 197	15,1	14 427	21,3	19 201	25,4
у тому числі соя	0	0,0	0	0,0	388	0,5
насіння ріпаку и кользи	1 326	2,2	1 486	2,2	2 035	2,7
насіння соняшнику	7 872	12,9	12 941	19,1	16 777	22,2
Картопля	40 457	66,5	32 667	48,3	45 693	60,5

З таблиці 2.4 бачимо, що найбільшу частку в структурі займають картопля 60,5% та олійні культури 25,4%. Це свідчить про те, що підприємство спеціалізується на виробництві картоплі, так як надходження від її реалізації перевищують інші. На рис 2.3 бачимо структуру грошових надходжень за 2020 рік.

2020 р.

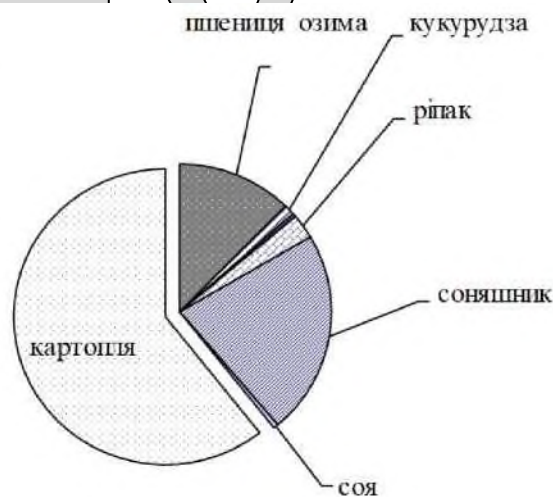


Рис 2.3 Грошові надходження за 2020 рік

Розглянемо яку площу займає та чи інша культура, дані подані в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка і структура посівних площ

Культури	2 018р.		2 019р.		2 020р.		2020 р. до 2018 р. %
	га	%	га	%	га	%	
Зернові культури	980,5	46,4	1006,0	48,1	928,0	44,3	94,6
пшениця озима	487,5	23,1	430,0	20,6	475,0	22,7	97,4
ячмінь ярий	30,0	1,4	65,0	3,1	0,0	0,0	0,0
кукурудза на зерно	180,0	8,5	330,0	15,8	312,0	14,9	173,3
сорго	100,0	4,7	106,0	5,1			0,0
гречка			25,0	1,2			
овес					65,0	3,1	
просо					24,0	1,1	
жито озиме					52,0	2,5	
культури зернобобові	121,0	5,7	0,0	0,0			0,0
інші зернові	62,0	2,9	50,0	2,4			0,0
Соя	25,0	1,2	15,0	0,7	0,0	0,0	0,0
Ріпак озимий	40,0	1,9	24,0	1,1	126,0	6,0	315,0
Кольза (ріпак ярий)			60,0	2,9			
Соняшник	590,0	27,9	501,0	24,0	589,0	28,1	99,8
Інші олійні культури	47,0	2,2	44,0	2,1	50,0	2,4	106,4
Картопля	430,5	20,4	440,0	21,1	400,0	19,1	92,9
Посівна площа	2113,0	100,0	2090,0	100,0	2093,0	100,0	99,1

Найбільша частка площі відведена на вирощування зернових культур 928 га або 44,3%. Також значну частину займають технічні культури, а саме соняшник 589 га (28,1%), площа для виробництва ріпаку у порівнянні з 2018 роком збільшилась на 215% і в 2020 році становила 126 га. Для вирощування картопля відведено 400 га.

В таблиці 2.6 більш детально розглянуто динаміку виробництва основних культур, яку площу було зібрано, урожайність культур та відповідно валовий збір.

Динаміка виробництва основних видів продукції

Культура	2018р.	2019р.	2020р.	2020у% до 2018
Зібрана площа, га				
Зернові усього	980,5	1006	928	94,6
у т.ч. пшениця озима	487,5	430	475	97,4
ячмінь ярий	30	65		
кукурудза на зерно	180	330	312	173,3
Ріпак	40	84	126	315,0
Соняшник	590	501	589	99,8
Картопля	430,5	440	400	92,9
Виробництво, ц				
Зернові усього	29834	35750	36905	123,7
у т.ч. пшениця озима	15012	17240	16933	112,8
ячмінь ярий	624	818	0	0,0
кукурудза на зерно	9980	15370	16152	161,8
Ріпак	1219	1660	1890	155,0
Соняшник	15720	14851	17131	109,0
Картопля	9330	75500	106379	114,0
Урожайність, ц/га				
Зернові усього	30,4	35,5	39,8	123,7
у т.ч. пшениця озима	30,8	40,1	35,6	115,6
ячмінь ярий	20,8	12,6		
кукурудза на зерно	55,4	46,6	51,8	93,5
Ріпак	30,5	19,8	15,0	49,2
Соняшник	26,6	29,6	29,1	109,0
Картопля	216,8	171,6	265,9	122,6

Підприємство постійно вдосконалює технології вирощування, для підвищення урожайності, збільшення валового збору. Значні результати можна помітити у виробництві картоплі, пшениці та соняшнику.

Виробництво основних культур також має тенденцію до зростання, у 2020 році валовий збір усіх культур збільшився, найбільші результати помітні при виробництві ріпаку та кукурудзи на зерно більше ніж на 50%.

2.2. Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства

Фінансовий стан підприємства є комплексним поняттям, результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається

сукупністю виробничо-економічних факторів, характеризується системою індексів, що відображає доступність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Основною метою фінансової діяльності підприємства є отримання прибутку за рахунок збільшення виробництва та реалізації продукції, збільшення власного капіталу та забезпечення фінансової стійкості. З цієї причини необхідно постійно підтримувати платоспроможність і прибутковість підприємства, оптимізувати структуру активів і пасивів балансу.

Показники фінансово-економічної діяльності підприємства та їх динаміка за період з 2018 по 2020 рр. наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Біотех ЛТД» за 2018-2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення:	
	2018	2019	2020	2018р.	2019р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	61 604	69 838,0	78 456,7	16 852,70	8 618,70
Валовий прибуток (збиток), тис. грн	13 879	14 872	21 467,8	7 588,80	6 595,80
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	7 381,0	7 657,0	12 875,3	5 494,30	5 218,30
Власний капітал, тис. грн	53 222	60 879	73 754,3	20 532,30	12 875,30
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	32 205	39 489,5	41 450,2	9 245,20	1 960,70
Середньоспискова чисельність працівників, чол.	70	75	78	3,00	-2,00
Капітловіддача	1,91	1,77	1,89	-0,02	0,12
Капіталоозброєність праці на 1 працівника, грн.	460,07	526,53	531,41	71,34	4,89
Рентабельність діяльності підприємства, %	15,47	13,93	22,59	7,12	8,66

Аналіз наведених у таблиці даних дає змогу зробити висновок, що протягом 2018-2020 рр. спостерігалось зростання чистого доходу від реалізації продукції на 16 852,7 тис. грн. а порівняно з 2019 роком дохід зріс на 8 618,7 тис. грн.

Щороку ми можемо спостерігати збільшення чистого прибутку у 2020 році він збільшився на 5 218,3 тис. грн у порівнянні з 2019 роком. Основні показники також мають тенденцію до збільшення. У 2020 році рентабельність склала 22,59%, що є досить непоганим результатом, це на 8,66% більше ніж у 2019 році.

Витрати виробництва - це спожиті в процесі виробництва засоби виробництва, які втілюють у собі минулу працю (сировину, матеріали, амортизацію основних засобів, працю працівників, зайнятих у процесі виробництва) з відповідними на неї нарахуваннями та ін.

Об'єкт витрат - це продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення пов'язаних з їх виробництвом витрат [46, 327].

Витрати відображають в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань. Витрати визнаються витратами певного

періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені.

Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходами певного періоду, відображаються в складі витрат того звітного періоду, у якому вони були здійснені.

Якщо актив забезпечує одержання економічних вигод протягом кількох звітних періодів, то витрати визнаються шляхом систематичного її розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами.

Різний характер витрат, правильне розуміння їх призначення, економічної ролі у виробництві визначають необхідність науково обгрунтованої класифікації витрат на виробництво

З метою виявлення впливу статей витрат на формування виробничої собівартості продукції, дослідимо структуру витрат підприємства. Аналіз структури статей витрат ТОВ «Біотех ЛТД» показує, що частка прямих витрат від загальних виробничих витрат за досліджуваний період коливається в межах 59-60% (таблиця 2.8).

Найбільшу питому вагу у структурі прямих витрат займає: насіння та посадковий матеріал - 26,6%, мінеральні добрива -16,4%, паливне і мастильні матеріали - 8,6%. За даними 2020 року у порівнянні з 2018 роком виробничі витрати 1 га збільшились на 7 357 грн.

Таблиця 2.8 Виробничі витрати та їх структура

Статті та елементи	2018р.	2019р.	2020р.
--------------------	--------	--------	--------

витрат	усього, тис. грн	на 1 га, грн	%	усього, тис. грн	на 1 га, грн	%	усього, тис. грн	на 1 га, грн	%
Прямі матеріальні витрати - усього	37136	17575	60,6	40877	19558	69,4	45503	21741	59,8
у т.ч. насіння та посадковий матеріалів	11754	5563	19,2	12865	6156	18,7	20282	9690	26,6
мінеральні добрива	10228	4841	16,7	11735	5615	17,0	12469	5957	16,4
пальне і мастильні матеріали	8406	3978	13,7	7723	3695	11,2	6545	3127	8,6
електроенергія	772	365	1,3	1203	576	1,7	807	386	1,1
електроенергія паливної енергія	353	167	0,6	104	50	0,2	146	70	0,2
запчастини, ремонтні та будівельні матеріали	5623	2661	9,2	7247	3467	10,5	5255	2511	6,9
Прямі витрати на оплату праці	4758	2252	7,8	5286	2529	7,7	5390	2575	7,1
Інші прямі витрати - усього	15520	7345	25,3	17456	8352	25,4	19774	9448	26,0
відрахування на соціальні заходи	1029	487	1,7	1147	549	1,7	1268	606	1,7
орендна плата за: земельні частки (паї)	4343	2055	7,1	5167	2472	7,5	5481	2619	7,2
амортизація	3683	1743	6,0	4757	2276	6,9	5327	2545	7,0
Загальновиробничі витрати - усього	3906	1849	6,4	5240	2507	7,6	5469	2613	7,2
з них оплата послуг сторонніх організацій	3809	1803	6,2	5024	2404	7,3	5349	2556	7,0
Усього витрат	61320	29020	100	68859	32947	100	76136	36377	100

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

На рис 2.4 зображені виробничі витрати за 2020 рік

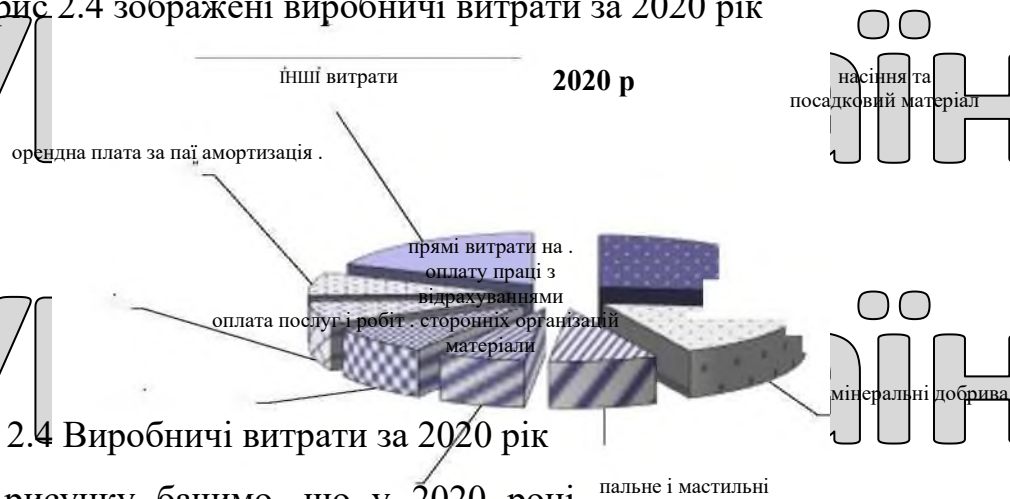


Рис 2.4 Виробничі витрати за 2020 рік

На рисунку бачимо, що у 2020 році

витрати підприємства мали приблизно однакову частку, але найбільше займають насіння та посадковий матеріал, а також інші витрати.

2.3. Вплив основних факторів на формування прибутку

Ефективність діяльності компанії значною мірою залежить від швидкості та правильності її позиціонування в ринкових відносинах. Аналіз фінансових результатів має особливе значення та необхідність, оскільки статус підприємства та основа його ефективного розвитку в умовах висококонкурентного ринку - стабільність. Аналіз фінансових результатів підприємства є важливою частиною фінансового менеджменту. Користувачі корпоративної фінансової звітності використовують фінансові методи аналізу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення прибутковості та забезпечення стабільних фінансових умов.

В сучасних умовах ведення бізнесу, коли підприємства використовують позикові кошти для фінансування виробничої діяльності, якісний аналіз та об'єктивна оцінка фінансових результатів здійснюється для зовнішніх користувачів: фінансових органів, комерційних банків, податкових органів,

акціонерів.

Рішення інвестора про фінансування виробничої діяльності підприємства або надання банком кредиту ґрунтується на вивченні фінансових результатів підприємства. Для власника важлива оцінка фінансових результатів, оскільки вона є інформаційною основою збільшення потенціалу прибутку та може визначити причину збитку.

Під аналізом фінансових результатів розуміємо, що це комплекс дій, які здійснюються для вивчення результатів фактичної роботи підприємства за певний період часу, визначення ефективності використання всіх ресурсів, виявлення можливих недоліків в управлінні та забезпечення необхідну інформацію для роботи та управління.

Аналіз фінансових результатів є обов'язковою умовою для вивчення його динаміки та складу.

Вихідні дані для проведення факторного аналізу валового прибутку підприємства наведені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку

ТОВ «Біотех ЛТД» за 2018-2020 рр.

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	2018	2019	2020	2019	2020
Чистий дохід від реалізації продукції	61 604	69 838	78 457	8 234	8 619
Собівартість реалізованої продукції	47 725	54 966	56 989	7 241	2 023
Валовий прибуток	13 879	14 872	21 468	993	6 596

Факторний аналіз формування валового прибутку підприємства базується на вивченні трьох факторів: обсягу продажів, структури й асортименту реалізованої продукції та рівня витрат на 1 грн.

Вплив змін у продажах розраховується за такою формулою (2.1):

$$ЛВП_{op} = ВП_0 \cdot (\Delta_1 - 1)$$

НУБіП^{с₀} у^(2.1)к^{оо}раїни

НУБіП у^ок^ораїни

НУБіП у^ок^ораїни

НУБіП у^ок^ораїни

НУБіП у^ок^ораїни

НУБіП у^ок^ораїни

НУБіП у^ок^ораїни

де $ABП$ - зміни обсягу реалізації;
 $ВП_0$ - валовий прибуток у базовому періоді;
 C_1 - собівартість реалізованої продукції у звітному періоді;
 C_0 - собівартість реалізованої продукції у базовому періоді.

Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції розраховується за формулою (2.3):

$$\frac{ВП}{стр} = \frac{ВП}{0} \cdot \left(\frac{ЧД_1}{ЧД_0} - \frac{C_1}{C_0} \right) \quad (2.3)$$

$ЧД_1$ - чистий дохід у звітному періоді;

де $ABП$ - вплив зміни структури й асортименту продукції;
 $ЧД_0$ - чистий дохід у базисному періоді

Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції розраховується за формулою (2.4):

$$\frac{ABП}{ЧД} = \frac{C_1}{C_0} \cdot \left(\frac{ЧД_1}{ЧД_0} - \frac{C_1}{C_0} \right) \quad (2.4)$$

Результати факторного аналізу формування валового прибутку ТОВ «Біотех ЛТД» наведені в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Факторний аналіз формування валового прибутку ТОВ «Біотех ЛТД» за 2019-2020р.

Фактор	Рік	
	2019	2020
Вплив зміни обсягу реалізації	2105,8	547,3
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції	-250,7	1288,0
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції	-862,1	4760,4
Загальна зміна валового прибутку	993,0	6595,8

Аналіз даних таблиці дає змогу зробити висновки, що у 2019 році зростання валового прибутку підприємства на 993,0 тис. грн. було зумовлено

збільшенням обсягу реалізації на 2105,8 тис. грн., збільшенням собівартості продукції - на 250,7 тис. грн., а також збільшенням витрат на 1 грн. реалізованої продукції - на 862,1 тис. грн. У 2020 році валовий прибуток також збільшився, але вже на 6595,8 тис. грн. за рахунок зменшення витрат на 1 грн. реалізованої

продукції - на 4760,4 тис. грн., зменшенням собівартості продукції - на 1288,00 тис. грн., і також за рахунок збільшення обсягу реалізації на 547,3 тис. грн.

Факторний аналіз показує, що величина валового прибутку підприємства у 2020 році найбільшою мірою залежить від рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3 РЕЗЕРВИ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Прогнозування перспектив розвитку бізнесу на основі багатфакторної моделі рентабельності

Показники рентабельності представляють загальну ефективність організації, прибутковість різних видів діяльності (виробництва, бізнесу, інвестицій) і окупність витрат. Вони використовуються для оцінки розвитку подій у порівняльному аналізі з показниками інших компаній. Рентабельність ширша за прибуток і є характеристикою кінцевого результату діяльності, оскільки її величина показує відношення ефекту до наявних або використаних ресурсів.

Рентабельність використовується для оцінки діяльності організації та як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення. Рентабельність є одним із найважливіших показників для оцінки фінансово-господарської діяльності компанії, що відображає те, як підприємство може ефективно використовувати свої кошти для максимізації прибутку [4].

Сьогодні немає єдиної думки щодо визначення, аналізу та прогнозу прибутковості. Єдиного терміна немає, а методи розрахунку для одного і того ж показника також різні. Тому існують розбіжності у визначенні економічного змісту показників, що може призвести до помилкових висновків в аналітичній роботі. Однак наявна різноманітність у визначенні рентабельності лише свідчить про актуальність теми.

Порівняння рівня рентабельності є важливим інструментом для оцінки результатів діяльності компанії та її перспектив. Хоча на практиці це суб'єктивна думка компетентного аналітика, його професійний досвід дозволяє визначити власні стандарти прибутковості. Слід зазначити, що в країнах із добре розвиненими ринковими відносинами торгово-промислові палати, галузеві асоціації чи уряди зазвичай щорічно випускають інформацію про «прийнятні» нормативні значення показників прибутку. Порівнюючи власні показники

організації з їх допустимими значеннями, можна зробити висновки про фінансово-економічний стан. В Україні такий підхід поки відсутній, тому єдиною базою для порівняння є інформація про значення показників за попередні роки.

Метод факторного аналізу індексу рентабельності передбачає розкладання вихідної формули якісних і кількісних характеристик інтенсифікації виробництва та підвищення ефективності господарської діяльності. В економічній літературі рекомендованні різні факторні моделі для аналізу різних показників прибутку, починаючи з простого двофакторного і закінчуючи багатофакторним. Вони розкривають причинно-наслідковий зв'язок між фінансовими результатами та показниками фінансового стану підприємства [6].

Найвідомішим методом використання факторного аналізу є пірамідальна структура фінансових коефіцієнтів, яка дає змогу єдиному плану чи таблиці бути лаконічним, але водночас чітко показує декілька аспектів діяльності підприємства, що допомагає зрозуміти зв'язок між ліквідністю та фінансовий стан. Одним із способів використання відповідних індикаторів для систематичної передачі інформації є використання «моделі DuPont». Показники рентабельності продажів і оборотності активів стали досить поширеними на початку ХХ століття. Однак ці показники використовуються в певному сенсі несистематично, тобто використовуються самостійно, без посилання на фактори виробництва.

У 1919 році представники фірми Дюпон (The DuPont[®]: System of Analysis) запропонували схему факторного аналізу зображену на рис 2.1.

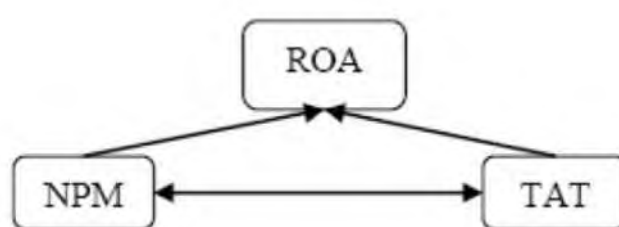


Рис 2.1. Схема моделі Дюпон

У факторній моделі Дюпона вперше пов'язані між собою кілька показників, представлені у вигляді трикутної структури, рентабельність загального капіталу (ROA) використовується як основний показник ефективності капітальних вкладень. Компанія базується на двох факторах: рентабельності продажів (NPM) і ресурсоефективності (TAT) [1].

Математичне подання модифікованої моделі Дюпон має вигляд (3.1):

$$ROE = \frac{ЧП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{A} \cdot \frac{A}{BK} \quad (3.1)$$

де ROE - рентабельність власного капіталу;

ЧП - чистий прибуток;

A - сума активів організації;

ЧД - (обсяг виробництва) виручка від реалізації;

BK - власний капітал організації.

Наведена вище модель показує, що рентабельність власного капіталу залежить від трьох факторів: рентабельності продажів, оборотності активів і структури авансового капіталу. Значення виділених факторів полягає в тому, що вони узагальнюють усі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства, їх статику та динаміку, в тому числі бухгалтерську звітність:

форму №2 «Звіт про прибутки та збитки» узагальнює перший фактор, другий - активи балансу, третій пасиви балансу [4].

Застосовуючи системний підхід, ми можемо використовувати модель

Дюпона для визначення таких основних етапів аналізу:

- узагальнена оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства;

- оцінка ефективності управління основною (поточною) діяльністю;

- оцінка ефективності управління корпоративними активами (інвестиційна діяльність);

- оцінка ефективності управління фінансами;

- розробка пропозиції щодо подальшої роботи для покращення фінансового стану підприємства.

В таблиці 3.1 представлені вихідні дані ТОВ «Біотех ЛТД» для розрахунку факторного аналізу рентабельності власного капіталу.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для факторного аналізу рентабельності власного капіталу

ТОВ «Біотех ЛТД»

№	Показник	Умовне значення	2018р.	2020р.	Відхилення
1	Чистий прибуток, тис. грн	ЧП	7381,0	12875,3	5494,3
2	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	ЧД	61604,0	78456,7	16852,7
3	Вартість активів, тис. грн	A	61211,5	85302,5	24091,0
4	Вартість власного капіталу, тис. грн	BK	5393,0	4026,0	-1367,0
5	Рентабельність продажів, (ЧП/ЧД)	a	0,12	0,16	0,044
6	Коефіцієнт оборотності активів, (ЧД/A)	b	1,01	0,92	-0,087
7	Коефіцієнт фінансової залежності (A/BK)	c	11,35	21,19	9,838
8	Рентабельність власного капіталу (ЧП/BK)	y	1,37	3,20	1,829

За даними таблиці видно, що всі вихідні показники збільшуються в тій чи іншій мірі. Можна простежити зростання показника рентабельності продажів на 33,3 %, коефіцієнту фінансової залежності на 86,7 %, що стосується оборотності активів то тут бачимо зменшення майже на 9%.

Результати розрахунків узагальнені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок впливу факторів на рентабельність власного капіталу

№	Фактори	Розрахунок	Вплив фактора
1	DY	$D \cdot y_0 \cdot c_0$	0,506
2	DY	$a \cdot D_b \cdot c_0$	-0,161
3	DY	$a \cdot b \cdot D_c \cdot c_0$	1,485
4	Загальний вплив		1,829

Як видно з наведених даних, зростання рентабельності власного капіталу на 1,829 одиниць здійснилося в результаті впливу всіх факторів. Збільшення рентабельності продажів призвело до зростання рентабельності власного

капіталу на 0,506 одиниць. Зменшення оборотності активів на 0,087 обороту викликало зниження рентабельності власного капіталу на 0,161 одиниць, а збільшення коефіцієнта фінансової залежності - до зростання рентабельності власного капіталу на 1,485 одиниць.

За результатами досліджень даної факторної моделі всі чинники можуть бути використані як резерви підвищення рентабельності власного капіталу. Крім того, ми виявили, що збільшення позикових коштів (зростання фінансової залежності) також призвело до певної міри підвищення рівня рентабельності власного капіталу. Іншими словами, компанія отримує прибуток у вигляді збільшення норми прибутку на власний капітал на основі фінансових ризиків, які воно несе, і знову залучених коштів.

3.2. Підвищення дієвості управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання

Створюючи бізнес, його власник в першу чергу дбає про рентабельність, тобто прибуток організації може компенсувати витрати. Чим вищий прибуток, тим більше можливостей для розвитку підприємства та розширення виробничої діяльності. Основним показником, що визначає ефективність діяльності підприємства, є рентабельність. Прибуток є формою доходу для підприємств, які інвестують свій капітал з метою досягнення певного комерційного успіху, але він являє собою лише ту частину доходу, яка була «очищена» від витрат на здійснення цієї діяльності.

Широким фінансовим показником діяльності підприємства є його валовий прибуток - загальний прибуток від різних видів діяльності підприємства за звітний період, у тому числі прибуток від виробництва (машинобудування та обслуговування), у тому числі від виробництва допоміжних та обслуговуючих.

Продукція, основні засоби, нематеріальні активи, цінні папери, грошова оцінка тощо. Результатом корпоративної ефективності є чистий прибуток.

За сучасних ринкових умов для того, щоб продукція нашого підприємства сподобалася покупцям, щоб користувалась високим попитом, необхідно

ретельно стежити за фінансовим станом, організувати виробничу діяльність з дотриманням усіх вимог праці та техніки безпеки, контролювати технології та безпеки. Рекомендується здійснювати моніторинг фінансового стану підприємства, тобто використовувати різні методи, методики та методи аналізу для комплексної оцінки. Неefективне використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства, що, у свою чергу, призводить до зниження рентабельності підприємства - це проблема, яка існує на сучасних підприємствах.

Рентабельність безпосередньо пов'язана з величиною прибутку. Однак його не можна ототожнювати з абсолютною величиною прибутку. Рентабельність — це ступінь вигідності, прибутковості, дохідності. Вимірюється сукупністю відносних показників, які характеризують ефективність діяльності підприємства в цілому, рентабельність різних видів діяльності (виробництва, бізнесу, інвестицій тощо), а також рентабельність виробництва певної продукції (робочих місць, послуг).

Для аналізу та забезпечення ефективного управління генеруванням прибутку існує кілька типів корпоративного прибутку: маржинальний прибуток, загальний прибуток, операційний прибуток, прибуток від щоденної діяльності та чистий прибуток. Відповідно до чинних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в загальний прибуток підприємства включається прибуток, отриманий підприємством від його щоденної діяльності. Щоденний прибуток від діяльності становить близько 95% загального прибутку компанії.

На процес накопичення прибутку впливають внутрішні та зовнішні фактори. Внутрішні фактори, що впливають на прибуток підприємства, це ті, що залежать від діяльності компанії: кількість корпоративних видів діяльності, стан та ефективність використання корпоративних ресурсів, рівень доходів, рівень витрат, ефективність ціноутворення та класифікаційна політика.

На основі аналізу ефективності господарської діяльності промислового підприємства за останні п'ять років визначаються такі основні фактори, що призводять до зміни прибутку:

1) підприємствам із збільшенням виробництва та збутовим підприємствам з високою часткою постійних витрат у собівартості продукції зростання продажів принесе більший приріст прибутку за рахунок зменшення частки постійних витрат на одиницю вартості продукції.

2) підвищення цін - у періоди високої інфляції цінові фактори можуть забезпечити зростання прибутку

3) зниження витрат - зниження собівартості не має негативного впливу на якість продукції, а досягається за рахунок більшої керованості та контролю у сфері витрат;

4) актуалізація видів та обсягів продукції-виробництва продукції, що користується підвищеним попитом у населення, особливо під час кризи, коли платоспроможний попит населення знижується.

Іншими словами, можна визначити такі базові резерви збільшення прибутку промислового підприємства, як збільшення обсягів продажів, зниження собівартості продукції та підвищення ціи, що, в свою чергу, включає підтримання якості продукції, пошук інших ринків і своєчасний продаж.

Показники рентабельності повніше характеризують кінцевий результат господарювання, ніж прибуток, оскільки їх величина відображає відношення ефекту до вкладеного капіталу або витраченого ресурсу. Вони також використовуються як інструменти інвестиційної політики та ціноутворення. Різноманітні рішення щодо вибору прибутку, поточних витрат та розрахунку рентабельності передоплачених витрат визначають наявність великої кількості

показників [34, с. 69]. Основні показники рентабельності можна розділити на такі групи:

- 1) показники рентабельності капіталу (активів);
- 2) показники прибутку від продукції;
- 3) показники, розраховані на основі грошового потоку.

Основна мета аналізу прибутку та рентабельності - виявлення та оцінка резерву зростання фінансових показників та його впровадження у виробництво.

Відповідно до конкретної ситуації промислових підприємств можна визначити

основні напрямки аналізу чистого прибутку. В сучасних економічних умовах проблема управління прибутком підприємства набуває все більшої актуальності, оскільки вся господарська діяльність промислового підприємства орієнтована на прибуток. Чистий прибуток є основним джерелом власних коштів для інтенсивного інноваційного розвитку та розвитку підприємств, трансформації виробництва, модернізації матеріально-технологічної бази, підвищення соціальних стандартів.

Керівництво багатьох промислових компаній недостатньо уваги приділяє процесу планування прибутку. Процес планування прибутку полягає у формуванні системи заходів, що забезпечують формування та ефективне використання встановленого обсягу прибутку відповідно до майбутніх цілей розвитку підприємства. Ефективність управління процесом прибутку значною мірою залежить від якості аналізу, реальності визначених резервів збільшення прибутку, економічної раціональності майбутніх планів формування та використання прибутку [16].

Метою управління економічним прибутком є формування ефективних стратегій і політики формування прибутку підприємства, перевірка його раціонального використання, визначення оптимального рівня довгострокової рентабельності фінансових інвестицій. Слід зазначити, що все більше місць у стратегічному управлінні займає внутрішнє планування компанії.

Згідно з дослідженнями щодо підвищення рентабельності підприємств, вигідно здійснювати дії в такому порядку: організація - удосконалення структури виробництва, удосконалення структури організації управління, диверсифікація виробництва, коригування структури виробництва тощо, технологія - оновлення технічної бази виробництва, переоснащення; економічні важелі та стимули удосконалення тарифної системи, форм і систем оплати праці, прискорення оборотних коштів тощо. Якщо зміни розпочато в неправильному порядку, позитивні зміни в ефективності будуть непомітними або неіснуючі.

Проблема оцінки ефективності виробництва займає важливе місце в системі аналізу підприємства. Для розрахунку показників ефективності необхідно мати

набір вихідних даних, які можуть повністю відображати справжній виробничий процес і стан системи управління.

Основними джерелами інформації для комплексного економічного аналізу є дані операційного обліку, основні результати та залишки активів різних ресурсів і витрат. Аналіз та оцінка ефективності виробничої економіки та суспільства має базуватися на результатах комплексного аналізу господарської діяльності за певний період часу. Цей комплексний аналіз охоплює моніторинг та реєстрацію динаміки набору конкретних показників ефективності та фактичних (очікуваних) значень при аналізі та оцінці.

Тому ефективність підприємства – це категорія, що відображає ступінь відповідності результатів і витрат підприємства цілям та інтересам власника. Поняття «ефективність» передбачає оцінку та порівняння отриманих результатів із діяльністю та обсягом витрачених ресурсів. Ефективність розкриває природу виробничої причинності. Це показує не сам результат, а вартість його досягнення. Тому ефективність зазвичай характеризується відносними показниками, які базуються на двох наборах параметрів – результатах і витратах. Одним з основних показників ефективності господарюючого суб'єкта є його рентабельність, тому кожне підприємство намагається максимізувати розмір прибутку.

Підсумовуючи, найбільш доцільним для підприємства на цьому етапі є вдосконалення системи управління формуванням чистого прибутку. Одним із найпоширеніших способів максимізації зростання прибутку в управлінні фінансами є метод фінансового важеля.

Як випливає з назви, леверидж є різновидом важеля, незначна зміна може суттєво змінити результати виробничо-фінансової діяльності компанії.

Фінансовий леверидж - це потенційна можливість впливати на прибуток шляхом зміни розміру та структури власного та позикового капіталу. Він виражає співвідношення між прибутком і відношенням боргу до власного капіталу.

Рівень фінансового левериджу визначається відношенням маржі чистого прибутку до маржі валового прибутку. Він показує, у скільки разів маржа чистого

прибутку перевищує маржу валового прибутку. Це надлишок досягається за допомогою фінансового важеля. Зміна фінансового важеля може вплинути на прибутковість та рентабельність власного капіталу.

В умовах високого фінансового важеля невеликі зміни валового прибутку та прибутковості передоплаченого капіталу можуть призвести до серйозних змін чистого прибутку, що дуже небезпечно. Зміни в структурі капіталу щодо збільшення частки позикового капіталу призвели до підвищення фінансових ризиків, але водночас досягнуто більшого рівня прибутку. Роль фінансового

важеля полягає в тому, що підприємство використовує позикові кошти для зміни чистого прибутку та дивідендних можливостей власних коштів. Іншими словами, фінансовий леверидж - це потенційна можливість вплинути на прибуток через зміни розміру та структури власного та позикового капіталу.

Фінансовий леверидж буде досягнутий лише тоді, коли економічна прибутковість корпоративних активів вища за середню процентну ставку за позиковими коштами. Різниця між економічною прибутковістю активу та середньою процентною ставкою називається різницею фінансового левериджу.

Ефект фінансового левериджу показує, скільки відсоткових пунктів компанія залучає у своєму обороті, щоб збільшити рентабельність власного капіталу. Він з'являється, коли економічна рентабельність вища за кредитний відсоток.

Розрахунок ефекту фінансового левериджу здійснюється за формулою (3.2):

$$ЕФВ = (1 - tx) * (КВР_a - СРСВ) * ПК \quad (3.2)$$

де ЕФВ - ефект фінансового важеля, %; tx - ставка податку на прибуток, десятковий дріб; КВР_a - коефіцієнт валової рентабельності активів, %; СРСВ - середній розмір відсотків, що сплачуються підприємством за використання позикового капіталу, %, ПК - середня сума позикового капіталу, використовуваного підприємством, за виключенням кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги за виданими векселями і поточними зобов'язаннями; ВК - середня сума власного капіталу підприємства.

3.3. Удосконалення використання прибутку підприємства

Поки що вітчизняні аналітики, які аналізують діяльність суб'єктів господарювання, зосереджені переважно на своїй роботі з ретроспективного аналізу, і зазвичай проводять аналіз на рівні підприємств та об'єднань. Рідко існує спосіб проаналізувати діяльність окремої структурно незалежної сутності на рівні магазину, відділу, роботи та особистої діяльності. Ми переконані, що об'єктом аналізу має бути виробництво, технологія, проектування чи інші операції. Ефективність операцій аналізу управлінських рішень залежить від поєднання в ньому маркетингових досліджень, обліку витрат, фінансових результатів і внутрішньовиробничого планування [32].

Порівняння прибутку та собівартості є характеристикою корпоративної ефективності. Одним з найдоступніших методів управління бізнесом є операційний аналіз, який здійснюється за такою схемою: витрати-продаж-прибуток. За допомогою операційного аналізу можна визначити залежність фінансових результатів виробничої діяльності від зміни витрат, цін, виробництва та реалізації продукції. У порівнянні із зовнішнім фінансовим аналізом (на основі публічної фінансової та статистичної звітності) результати оперативного (внутрішнього) аналізу, як правило, є комерційною таємницею компанії.

За допомогою операційного аналізу можна вирішити такі управлінські завдання:

- проаналізувати рентабельність виробничої діяльності підприємства;
- скласти стратегічні прогнози прибутковості підприємства за показником «запас фінансової стійкості»;
- оцінити бізнес-ризики;
- вибрати найкращі шляхи виходу з кризи;
- аналіз рентабельності інвестицій для розширення основного капіталу;
- розробка допоміжної політики, яка найбільше сприяє виробництву та продажу товарів підприємством.

Ключовими елементами бізнес-аналізу є пороги корпоративних

індикаторів: критичний обсяг виробництва і продажів, точки беззбитковості, запаси фінансової стійкості. На практиці вони тісно пов'язані з поняттям «маржинальний дохід», під яким розуміють результат реалізації після компенсації змінних витрат. На рисунку 3.1 наведено схему розрахунку маржинального доходу.



Рис 3.1 Формування фінансового результату у сфері виробництва

Операційний аналіз тісно пов'язаний з розрахунком виробничого (операційного) левєриджу (ОВ). Величина ефекту операційного левєриджу показує, на скільки відсотків зміниться прибуток при зміні виручки на 1%. Ефект операційного левєриджу є наслідком наявності в структурі постійних витрат, які не залежать від обсягу продажів, а мають тенденцію до зростання. Вони повинні оплачуватися щомісяця, незалежно від продажів за цей місяць [25]. Чим більша частка постійних витрат у загальних витратах (капіталомістні галузі), тим сильніший ефект операційного важеля. Зменшення фінансовими менеджерами постійних (накладних) витрат на певну величину призводить до зсуву вліво до точки беззбитковості, збільшення прибутку та зменшення величини операційного левєриджу. Тому можна стверджувати, що зниження постійних витрат є ключовим питанням управління витратами.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Розглянуті нами теоретичні та практичні аспекти управління прибутком у виробничих компаніях дають можливість зробити наступні висновки.

1. Прибуток — найважливіша фінансова категорія, яка відображає позитивні фінансові результати господарської діяльності підприємства,

характеризує ефективність виробництва і в кінцевому підсумку вказує на кількість і якість продукції, стан продуктивності, рівень витрат. При цьому прибуток впливає на посилення розрахунків бізнесу та інтенсифікацію виробництва в будь-якій формі власності. Це не лише джерело задоволення внутрішніх потреб підприємств, а й джерело формування ресурсів державного бюджету. Розглядаючи систему та метод аналізу прибутку, слід зазначити, що процес управління прибутком підприємства є складною системою, заснованою на певному механізмі.

2. ТОВ «Біотех ЛТД» функціонує на аграрному ринку України вже 19 років. Підприємство забезпечує екологічно чисту та якісну продукцію в Київ та інші регіони. Картопля, що реалізується завжди відповідає всім стандартам харчової промисловості, а насіннева - європейським вимогам, що принесе сільськогосподарським угіддям високі врожаї. Сорти картоплі, які надає підприємство, вирощені з використанням передової агротехнології. Це забезпечує високу якість, корисність і поживність усіх сортів картоплі.

3. ТОВ «Біотех ЛТД» працює в галузі рослинництва з 1995 року. Підприємство спеціалізується на вирощуванні основних сільськогосподарських культур у лісових та степових регіонах України. За останні 15 років основою продуктової «комбінації» є їстівна картопля, озима пшениця, кукурудза, гречка та соняшник. З 2000 року компанія входить до переліку професійних виробників насіння картоплі. Площа, відведена для високоякісного насіння та розмноження, становить 180-200 га щороку. Не зважаючи на жорстку конкуренцію серед виробників картоплі, вже понад десять років Біотех ЛТД є базовим насіннєвим господарством для ТОВ «Крафт Фудз Україна», а потім ТОВ «Чіпс Люкс».

4. На даний момент плідною є співпраця з ТОВ «HZPC-Україна» у сфері виробництва сучасних столових сортів картоплі. З 2017 року підприємство розпочало співпрацю з ТОВ «Норіка Україна» для спільного просування сортів, придатних для промислової переробки, особливо чіпсів. Система насінництва картоплі забезпечує лише елітне вирощування на захищених від вірусів

територіях (Чернігівська область, Сосницький район), що забезпечує підґрунтя для інтенсивного хімічного захисту насіннєвих плантацій картоплі та мінімізує віруси комах від хворих до здорових рослин. З метою покращення якості насіння картоплі ділянки розміщено на полях, де можливий штучний полив. З кожним роком збільшуються інвестиції в цей технологічний компонент.

5. Площа сільськогосподарських угідь, у тому числі рілля щороку зменшується, це пов'язано з різними факторами, так у 2020 році площа зменшилась на 5,3% у порівнянні з 2018р.

6. Кількість працівників на підприємстві зростає, у 2020 році працювало 78 осіб, це на 11,8% або 8 осіб більше ніж у 2018 році.

7. Найбільша частка площі відведена на вирощування зернових культур 928 га або 44,3%. Також значну частину займають технічні культури, а саме соняшник 589 га (28,1%), площа для виробництва ріпаку у порівнянні з 2018 роком збільшилась на 215% і в 2020 році становила 126 га. Для вирощування картоплі відведено 400 га.

8. Підприємство постійно вдосконалює технології вирощування, для підвищення урожайності, збільшення валового збору. Значні результати можна помітити у виробництві картоплі, пшениці та соняшнику. Виробництво основних культур також має тенденцію до зростання, у 2020 році валовий збір усіх культур збільшився, найбільші результати помітні при виробництві ріпаку та кукурудзи на зерно більше ніж на 50%.

9. Щороку спостерігалось збільшення чистого прибутку у 2020 році він збільшився на 5 218,3 тис. грн у порівнянні з 2019 роком. Основні показники також мають тенденцію до збільшення. У 2020 році рентабельність склала 22,59%, що є досить непоганим результатом, це на 8,66% більше ніж у 2019 році.

10. Аналіз даних дає змогу зробити висновки, що у 2019 році зростання валового прибутку підприємства на 993,0 тис. грн. було зумовлено збільшенням обсягу реалізації на 2105,8 тис. грн., збільшенням собівартості продукції - на 250,7 тис. грн., а також збільшенням витрат на 1 грн. реалізованої продукції - на 862,1 тис. грн. У 2020 році валовий прибуток також збільшився, але вже на 6595,8

тис. грн. за рахунок зменшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції - на 4760,4 тис. грн., зменшенням собівартості продукції - на 1288,00 тис. грн., і також за рахунок збільшення обсягу реалізації на 547,3 тис. грн. Факторний аналіз показує, що величина валового прибутку підприємства у 2020 році найбільшою мірою залежить від рівня витрат на 1 грн. реалізованої продукції.

11. Зростання рентабельності власного капіталу на 1,829 одиниць здійснилося в результаті впливу всіх факторів. Збільшення рентабельності продажів призвело до зростання рентабельності власного капіталу на 0,506 одиниць. Зменшення оборотності активів на -0,087 обороту викликало зниження рентабельності власного капіталу на 0,161 одиниць, а збільшення коефіцієнта фінансової залежності - до зростання рентабельності власного капіталу на 1,485 одиниць. За результатами досліджень даної факторної моделі всі чинники можуть бути використані як резерви підвищення рентабельності власного капіталу. Крім того, ми виявили, що збільшення позикових коштів (зростання фінансової залежності) також призвело до певної міри підвищення рівня рентабельності власного капіталу. Іншими словами, компанія отримує прибуток у вигляді збільшення норми прибутку на власний капітал на основі фінансових ризиків, які воно несе, і знову залучених коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (із змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17_91
2. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-І (із змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
3. Деркач О.В. Проблеми аналізу фінансового стану підприємств [Електронний ресурс] О.В. Деркач, О.П. Кавтиш Ефективна економіка. - 2013. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2013>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено Наказом Міністерства фінансів

України від 07.02.2013 р. № 73 (із змінами та доповненнями).

5. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни о. 2- ге вид., випр. і доп. К. : Знання- Прес, 2006. 287с.

6. Андріяш А.С. Особливості управління прибутком підприємства Молодий вчений. 2014. № 6(09). С. 68- 70.

7. Бовна Н.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: теоретична інтерпретація Економіка: проблеми теорії і практики. 2010. Випуск 262. С. 2365-2372.

8. Гайдис Н.М. Фінансовий аналіз: навч-метод. посіб. Львів: ЛБІ НБУ, 2006. 414 с.

9. Голов С. Ф. Управлінський облік К. : Лібра, 2008. 704 с.

10. Економічна теорія : навч. 4-е вид., перероб. та доп. К. : ННЦ ІАЕ, 2004. 560 с.

11. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник за ред. А.Г.Загороднього. Львів: «Магнолія Плюс», 2006. 248 с.

12. Економічний аналіз: Навч. посібник ; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченко. К.: КНЕУ, 2014. 540 с.

13. Економічний словник-довідник За ред. С.В. Мочерного. К.: Феміна, 1995. 368 с.

14. Зигрій О.В. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі показників звітності: розрахунковий підхід Інноваційна економіка. 2014. № 3(52). С. 243-249.

15. Зятковський І.В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2003. 356 с.

16. Івченко Л.В. Вплив методів нарахування амортизації на фінансовий результат підприємства Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2015. Випуск 15. Частина 1. С. 141-145.

17. Ільчук М.М. Підприємницька діяльність та агробізнес К. : Вища освіта, 2006. 543 с.

18. Квасовський О.Р. Проблеми наукової систематизації принципів

оптимального оподаткування *Фінанси України*. 2006. № 2. С. 101-112.

19. Квасовський О.Р. Теоретична концептуалізація конкурентоспроможності підприємства *Інноваційна економіка*. 2012. № 7(33). С. 97-104.

20. Керанчук Т.Л. Концепція вартісно-орієнтованого управління підприємством та можливості її адаптації в Україні *Фінанси України*. 2011. № 7. С. 104-114.

21. Климко Н.Г. Основи економічної теорії: політ економічний аспект : підручник для студентів економічних спеціальностей вищих закладів освіти. К. : Вища школа, 1999. 743 с.

22. Костецький В.В. Напрями побудови системи управління фінансовими ризиками на підприємстві *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. №3. С. 40-44.

23. Костецький В.В. Проблеми формування фінансових результатів діяльності підприємствами міського електротранспорту в сучасних умовах Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Організація та економічні проблеми розвитку муніципальних утворень». Тернопіль: Економічна думка, 2006. С. 153-157.

24. Костецький В.В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства *Галицький економічний вісник*. 2010. №4 (29). С. 135-145.

25. Костецький В.В. Теоретичні та організаційні засади фінансового менеджменту прибутку комерційних банків Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Економіка. 2002. №11. С. 106-110.

26. Лівощко Т.В. Аналіз методів планування прибутку на промислових підприємствах *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. №6. С. 159-167.

27. Лойко В.В. Шляхи збільшення обсягу прибутку та підвищення дієвості управління прибутком промислового підприємства в сучасних умовах

господарювання *Международный научный журнал*. 2015. № 7. С. 68-71.

28. Малзігон В. Шляхи підвищення ефективності підприємницької діяльності підприємства Молодь і ринок. 2011. № 3(74). С. 21-25.

29. Маліновська К.О. Механізм обчислення податку на прибуток у контексті врахування податкових різниць *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2013. Випуск 24. С. 281-285.

30. Машлій Г. Фінансові результати діяльності підприємств в Україні: аналіз сучасного стану та напрями вдосконалення управління Соціально-економічні проблеми і держава. 2015. Вип. 2 (13). С. 261-267.

31. Мец В.О. Аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. К.: Вища школа, 2003. 278 с.

32. Мірошниченко О.Ю. Механізм управління прибутком вітчизняних підприємств *Бізнес-Інформ*. 2014. № 5. С. 280-285.

33. Момот Т.В. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління холдинговими компаніями: стратегія отримання комбінаторних переваг: монографія Х. Фактор, 2010. 220 с.

34. Мушнікова С.А. Управління фінансово-господарською діяльністю підприємств в умовах фінансової кризи *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2014. № 3 (27). С. 23-32.

35. Мягких І.М. Оцінка використання ресурсного потенціалу підприємств України в ринкових умовах *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 33. С. 199-203.

36. Налукова Н. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: сутнісноаналітичний аспект *Галицький економічний вісник*. 2011. №1(30). С. 166-174.

37. Налукова Н.І. Проблеми та шляхи покращення ефективності фінансової діяльності суб'єктів підприємництва [Софія, 17-25 квітня 2011 р.]. Софія: Бял ГРАД БГ ООД. 2011. С. 15-20.

38. Островська Г. Оцінювання вартості підприємства як основа

ефективного управління Галицький економічний вісник. 2011. № 1(30). С. 107-115.

39. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємств Фінанси України. 2007. № 11. С. 54-60.

40. Пігуль Н.Г. Управління прибутком підприємства Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. Суми : Вид-во Укр. акад. банків. справи НБУ. 2010. № 28. С. 125-132.

41. Предборський В.А. Економічна теорія: підручник К. : Кондор, 2007. 492

с.

42. Приказюк О.В. Методика оцінки рентабельності підприємства Приказюк Облік і фінанси АПК. 2006. № 5 С. 100-105.

43. Рендович П.М. Теоретико-ретроспективні підходи до поняття «фінансові ресурси» Формування ринкових відносин в Україні. 2007. № 9. С. 38-

42.

44. Рябенков О.В. Напрями удосконалення політики управління фінансовими результатами промислового підприємства Механізм регулювання економіки. 2012. № 1. С. 196-203.

45. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 668 с.

46. Свірідова С.С. Оцінка факторів впливу на рентабельність підприємства Молодий вчений. 2014. № 11(14). С. 93- 96.

47. Семенова О.М. Резерви підвищення рентабельності підприємства на основі факторного моделювання Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2014. № 1 (63). С. 162-167.

48. Стецько М.В. Управління вартістю підприємства в системі фінансового менеджменту Фінанси України. 2007. № 3. С. 91-99.

49. Сторожук О.В. Податок на прибуток підприємств: вітчизняний та зарубіжний досвід Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2013. № 3(62). С. 191-196.

50. Ткаченко Є.Ю. Сучасні підходи до управління прибутком промислового

підприємства Гуманітарний вісник ЗДІА. 2011. № 47. С. 270276.

51. Тютюнник В. Факторний аналіз прибутку. Справочник економіста. 2010. № 10. С. 35-42.

52. Федішин М.П. Актуальні аспекти планування грошових потоків підприємств у сучасних умовах господарювання. Економіка. Фінанси. Право. 2013. № 3. С. 26-28.

53. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : навч. посібник. К. : Кондор, 2007. 400 с.

54. Фінанси підприємств: навчально-методичний комплекс з вивчення дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання спеціалізації знань 0503 «Економіка та підприємництво» Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 332 с.

55. Фінанси підприємств: Підручник А.М. Поддєрьогін, А.М. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 8-ме вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2013. 519 с.

56. Алексєєнко Л.М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів. Тернопіль: Астон, 2003. 672 с.

57. Економічна енциклопедія Т. 3. «П» (пору́чництво) Я (японський центр продуктивності) . К. Тернопіль : ВЦ «Академія» ТАНГ, 2002. 952 с.